

ÎNVĂȚAMÂNTUL ROMÂNESC ÎN ANII SOCIALISMULUI

Prof. univ. dr. Aurelian Cosmașchi
Sociolog pr. Nicolae Vințanu

Spunem adesea că oamenii își fac singuri istoria. Cele patru decenii care au trecut de la declanșarea revoluției de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă de la 23 August 1944 demonstrează înlocvent acest adevăr. Rememorarea evenimentelor este însă, totodată, și prilejul reflectării asupra transformărilor înnoitoare produse în toate componentele activității sociale. Descifrarea sensului profund al acestora este dificilă și adesea, contradictorie, deoarece, în genere, din activitatea umană rezultă și altceva decât oamenii și-au propus în acest moment.

Despre învățământul românesc s-a scris mult. Investigațiile au pus în lumină aspecte ale politiciei școlare, ale filozofiei educației sociale, ale economiei învățământului, transformări din conținutul și metodele muncii educative etc. Există un aspect mai puțin cercetat, cel puțin după convingerea autorilor acestui studiu, ce poate fi astfel formulat: care este conținutul complex al revoluției învățământului românesc în anii socialismului? Desigur, majoritatea lucrărilor publicate pe această temă cuprind investigația de certă valoare; dar, aşa cum spunea tovarășul Nicolae Ceaușescu în Raportul prezentat la Conferința Națională a P.C.R. din 1982 este necesar „să acordăm mult mai multă atenție acestui domeniu, să desfășurăm o activitate mai susținută pentru clarificarea diferențelor probleme teoretice și ideologice în raport cu stadiul de dezvoltare a societății noastre, precum și cu transformările revoluționare ce au loc în lume cu problemele noi care apar în epoca noastră”.

I. Învățământul – factor esențial în modelul românesc de dezvoltare

Dacă ar fi să sintetizăm într-o singură propoziție trăsătura fundamentală a ultimelor patru decenii din istoria poporului nostru, aceasta ar putea să exprimă prin ideea dezvoltării. Într-adevăr, întreaga perioadă este dominată de căutarea unei formule proprii a dezvoltării, de realizări nemai întâlnite în creșterea economică, socială, urbană, a calității vieții etc., ceea ce a făcut să se vorbească de „miracolul românesc”.

Observabilele cu care operează modelul românesc al dezvoltării (economice, politice, sociale, umane, morale, științifice, tehnice etc.) urmăresc astfel evoluția istorică, cît și problemele legate de procesul social fundamental – producția bunurilor materiale și spirituale. Analizele ajung astfel la problema cheie – subiectul modelator. Acest subiect nu poate să decidă omul concret, colectivitățile reale de oameni pentru care dezvoltarea, cucerirea de noi orizonturi pozitive în munca și viață fac parte din legitățile obiective. „Telul suprem al politiciei partidului nostru comunist – arăta tovarășul Nicolae Ceaușescu la Congresul al II-lea al consiliilor oamenilor muncii din industrie, construcții, transporturi, circulația mărfurilor și finanțe – este edificarea unei societăți în centrul căreia se află omul, bunăstarea și fericirea sa, asigurarea tuturor condițiilor pentru manifestarea plenară a personalității umane, pentru valorificarea capacitații creațoare și apătudinilor fiecăruia, pentru manifestarea deplină a umanismului nou, revoluționar”.

Modelul românesc de dezvoltare, exprimat într-o formă complexă în Programul P.C.R. și documentele Congresului al XII-lea și al XIII-lea, în expunerile tovarășului Nicolae Ceaușescu, cuprinde, după cum este bine cunoscut, dezvoltarea puternică a industriei, pe baza celor mai noi cuceriri științifico-tehnice, crearea unei agriculturi moderne, creșterea accentuată a productivității muncii sociale, pe baza mecanizării și automatizării, a introducerii noilor tehnologii, dezvoltarea armonioasă a tuturor ramurilor economiei sociale. La acestea se adaugă, ca elemente deosebit de importante, activitatea de îmbunătățire, de perfecționare a

„Viitorul social”, an. LXXVII, nr. 5, p. 457–482, București, 1984

organizării, conducerii și planificării unitare a întregii vieți economice și sociale, intensificarea și perfecționarea activității politice, ideologice și educative, de formare a omului nou, de afirmare în viață a principiilor eticii și echității socialiste.

Principaliii parametri ai modelului socialist de dezvoltare (creșterea forțelor de producție pe baza revoluției științifice-tehnice — R.S.T. —, a eficienței muncii, prin utilizarea mai amplă a capacitaților poporului, largirea democrației, crearea unui nou orizont de cultură și civilizație) relizează sporirea complexității dezvoltării prin cuprinderea amplă a activităților creative ale oamenilor muncii, a educației și învățământului, cultivării metodeice a personalității. De aici cerința imperioasă de a regăsi mercu modul în care fiecare cetățean se pregătește să muncească și să trăiască. Dar totodată și o postulare a învățământului ca factor fundamental în dezvoltarea multilaterală a societății noastre.

Pentru că atunci cînd vorbim de dezvoltarea forțelor de producție trebuie să ne referim în primul rînd la dezvoltarea principalei forțe de producție — omul. La recensămîntele populației din 1960 și 1977 s-au pus în evidență schimbări fundamentale în ponderea populației ocupate în activitatea economică. Astfel, dacă în 1950, 74,1% din populație lucra în sectoarele agricole, în 1970 în industrie și celelalte sectoare neagricole lucrau deja 50,9% din totalul populației ocupate, pentru ca în 1982 procentul acestora să se ridice la 71,4. Elementul cel mai dinamic este deplasarea din structura profesiilor, specializările din interiorul acestora. Reține atenția aici faptul că, cea mai mare creștere a fost a celor ocupati în ramuri industriale de vîrf: construcții de mașini, electronică, chimie, mecanică fină, cercetarea științifică etc. Aceasta pentru că în condițiile R.S.T. are loc înlocuirea mașinilor unele tradiționale cu altele noi, prin preluarea de către calculatoare a unor funcții logice ale cîrcierului, omul înțelegând să mai fie un simplu agent al procesului de producție, transformîndu-se treptat în organizator, supraveghetor și creator al acestuia.

Dezvoltarea forțelor de producție, redimensionarea profesiilor, introducerea progresului tehnic au fost posibile pe baza organizării și dezvoltării unui sistem eficient de pregătire a forței de muncă, capabil nu doar să ajute dezvoltarea economico-socială, ci să propulseze, să asigure acele capacitațile umane necesare realizării noii calități. Datele privind dinamica populației școlare în acești ani argumentează, credem, convingător faptul că învățămîntul românesc reflectă, în mod specific, funcțiile social-economice ce-i revin.

Dinamica populației școlare pe grade de învățămînt

Anul școlar	Total	din care :				
		Inv. pre-școlar	Inv. primar și gimnaz.	Inv. liceal	Inv. prof. tehnic și de maîstri	Inv. superior
1938/1939	1 781 290	90 787	1 575 477	49 287	39 250	26 489
1948/1949	2 203 728	157 934	1 791 182	69 396	136 540	48 676
1965/1966	4 103 082	353 721	2 992 802	371 724	254 212	130 614
1975/1976	5 087 917	812 420	3 019 776	901 977	189 177	164 567
1983/1984	5 588 358	893 101	3 067 446	1 272 245	181 524	174 042

Cifrele prezentate sunt îndeobște cunoscute. Să vedem însă, prefacerile calitative ce s-au produs în decursul acestor ani, care au fost momentele cheie în devenirea învățămîntului românesc, ca resursă majoră a dezvoltării multilaterale a patriei, lăud în considerație și contextul transformărilor prin care a trecut școala pe plan mondial.

2. Mutății în sistemul valorilor educației

De secole, societățile și-au pus mari speranțe în ameliorarea pozitivă a vieții prin educație, prin pregătirea noilor generații. Uneori s-a căzut în iluzia că prin aceasta s-ar putea rezolva toate problemele social-umane. După cel de-al doilea război mondial, în plin proces de reconstrucție, mai toate popoarele au trecut la reconsiderarea locului, rolului și funcțiilor învățămîntului în societate. După aproape două decenii de tatonări, de încercări și de eșecuri, s-au înșăptuit în majoritatea țărilor ample reforme în școli. Evenimentul marchează o înțelegere mai profundă a rolului școlii și conțurarea certă a ideii că învățămîntul condiționează fundamental dezvoltarea economică și socială.

2.1. Reformele învățământului postbelice în lume

După al doilea război mondial, reformele școlare sunt promovate atât de foruri naționale, cât și internaționale, cum este U.N.E.S.C.O., sau de asociații neguvernamentale, ca de pildă Clubul de la Roma. Criticile aduse vechiului sistem de învățămînt cuprind, de regulă, următoarele argumente: școala nu sprijină noua dezvoltare socială, nu are clar formulate obiectivele, munca în accepția ei modernă nu constituie obiectul principal de studiu, dezvoltării creațivității î se acordă un rol minor, însușirea și interiorizarea valorilor sociale, mai ales politice și morale nu urmează un demers științific, ci unul întimplător, educația stă sub semnul spontanului și inspirației de moment, deoarece lipsește o tehnologie a învățării riguroasă intemeiată eficiența învățământului nici nu se pune ca problemă importantă etc. Alți autori mai identifică drept grave lacune ale vechiului sistem de învățămînt: necunoașterea cererii de educație, transmisarea de cunoștințe și valori depășite, lipsa pregătirii pentru adaptare rapidă etc., ceea ce ar confira școlii un nivel de conservatorism, și chiar spirit antiprogresist. Mai puțin s-a vorbit însă de restructurarea principiilor fundamentale ale învățământului sub raport social-uman.

În țările capitaliste dezvoltate, reformele învățământului au vizat atât prelungirea duratei de școlarizare, cât, mai ales, reorganizarea conținutului și structurilor de organizare. Astfel, transformările prin care a trecut învățământul american au dus la prelungirea duratei obligatorii la 10–11 ani, crearea unei școli secundare comprehensive, cu numeroase secții, apariția de școli secundare specializate pentru elevii dotați în diferite domenii (știință, tehnică, literatură, arte plastice, muzică, agricultură etc.). În Japonia, școlarizarea obligatorie a fost extinsă la 9 ani, iar școala secundară inferioară cunoaște o mare extensie, mai ales în domeniile: tehnice, comercial, agricol, științific etc. A fost, de asemenea, reexaminat raportul dintre pregătirea tehnică profesională și cea de cultură generală, acordindu-se o mai mare atenție celei tehnice.

Reforma învățământului în R. F. Germania a extins durata învățământului obligatoriu de 11 ani. A fost instituit învățământul secundar integrat, structurat pe două cicluri: primul ciclu, secundar, cu durată de 6 ani, din care 2 sunt de orientare, iar următorii 4 ani diferențiați în discipline la alegere (facultative), având la bază un trunchi comun de discipline; ciclul al doilea secundar, cu durata de 2–3 ani, continuă trunchiul comun de discipline, dar adinește procesul de diferențiere prin obiecte optionale.

În Franță, învățământul obligatoriu a fost prelungit la 10 ani (5 ani școală elementară + 4 ani ciclul întâi al învățământului secundar + primul an de studiu în cel de-al doilea ciclu al învățământului secundar). În cadrul ciclului al doilea al liceului funcționează secții de durată scurtă (2 ani), care pregătesc muncitorii cu înaltă calificare. Dar și în secțiile cu durată lungă (3 ani) se asigură atât o pregătire teoretică, cât și una profesională. Tot prin noua reformă a învățământului francez, universitățile sunt organizate ca unități de învățămînt și cercetare (U.E.R.).

Transformările cele mai profunde s-au petrecut însă, în aceste decenii, în învățământul din țările socialiste. Cu specificitatea de la țară la țară, a fost reorganizat învățământul pe principii socialiste, democratice, laice, unitare, a fost instituită egalitatea genelor, gratuitatea și garantarea dreptului la învățătură. Specificitățile fiecărei sisteme școlare peartă în sine o încărcătură prețioasă, deoarece izvorăsc din condițiile concrete, din tradițiile poporului respectiv, din nivelul dezvoltării forțelor de producție, în ultimă instanță.

În U.R.S.S., prin multiplele perfectionări aduse în afară de obligativitatea școlii de 10 ani, a avut loc o diversificare a învățământului secundar. Prin reforma învățământului din 1984 a fost întărit caracterul politehnic al școlilor, s-au introdus noi programe și manuale care să reflecte mai bine progresele științei și producției. Accentul s-a pus, de asemenea, pe sporirea funcției educative a școlii, mai ales în direcția formării ideologice, morale, estetice etc., ca și întărirea legăturii cu producția și familie, în vederea sporirii calității învățământului, transformării lui în instituție socială eficientă, în raport cu noile cerințe.

În R. P. Chineză, perfectionarea școlii, face parte din reorganizarea instituțiilor sociale, pentru asigurarea progresului economic, științific și social. Prin reforme din ultimul deceniu toate unitățile școlare au fost integrate cu producția, s-au elaborat noi programe și manuale, accentul punindu-se pe latura practică, fără a se neglijă nici însușirea celor mai noi cercetări științifice-tehnice. Perfectionări importante au fost aduse la cel de al XII-lea Congres al P. C. Chinez (septembrie 1982, în direcția conținutului învățământului a metodelor și metodologiilor de integrare cu producția, cu viața socială).

Reformele școlare s-au făcut în ultimele decenii și în celealte țări socialiste. În R. D. Germană, noua reorganizare a învățământului a fintit spre largirea participării cetățenilor la edificarea noii societăți, stăpânirea cuceririlor R.S.T., o formăje de înaltă specializare, dar și în

spiritul etic și echității sociale. Mai menționăm obligativitatea elevilor care întrerup școala înainte de 19 ani, de a urma cursuri fără frecvență, pînă la împlinirea acestui vîrstă. Reforma Invățămîntului polonez urmărește generalizarea liceului și adesea programelor la cerințele construcției sociale, iar a celui cehoslovac accentuarea politehnizării, a pregătirii profesionale, a diferențierii și specializării în însușirea cunoștințelor de vîrstă din toate domeniile.

Învățămîntul din R.S.F. Iugoslavia a introdus prin reforma din 1960, comunitățile sociale de educație, instituind principiul autogestivului în școli. În liece a fost introdusă pregătirea profesională, prin divizarea acestora în două trepte: treapta I — în care se însușesc datele culturii generale, și treapta a II-a — care constă masiv în activitatea productivă direct în uzine sau pe ogoare.

Reformile ale Invățămîntului s-au realizat, de asemenea, în mai toate țările în curs de dezvoltare. Majoritatea lor se inspiră din noile orientări privind organizarea școlii, fără a anula tradițiile, specificul poporului respectiv. Succint, după cum se observă, obiectivul central al acestor reforme a fost punerea de acord a invățămîntului cu noile realități, cu noul orizont de cunoaștere. În țara noastră, după cum vom vedea, acest principiu și-a găsit materializarea în forme specifice, care au contribuit la înțelegerea noii meniri a școlii.

Elementele hotărîtoare în evoluția unui sistem de educație, a unui conținut al învățămîntului sunt date de tendințe prezente în dezvoltarea economică și socială, de mutațiile ce se petrec în situațiile de viață ale oamenilor, în sistemul de viață al societății. Aceste premise dorim să le luăm în atenție pentru analiza momentelor care marchează revoluția Invățămîntului românesc în anii socialismului, ele constituind, totodată, și fundamentele modelului românesc de dezvoltare.

Intreaga perioadă de la revoluția începută la 23 August 1944 este un proces continuu de restrucțurare și construcție a sistemului de valori sociale și umane, în urma căruia se instituie „o nouă practică socială și un nou principiu al relațiilor între oameni”. Noul mod de structurare trebuie să se facă în jurul valorilor centrale — omul real — cu noi orizonturi ale trebuințelor, cu noi posibilități de realizare, de valorificare a capacităților, idealurilor, forțelor creațoare. În sens mai general, această structură fundamentală îndeplinește funcția de motivație finală în sistemul nou de valori, de principii și criterii de apreciere a situațiilor de viață, la nivelul oamenilor concreți. Totodată, ea este și obiectivul fundamental, finalitatea cea mai înaltă pe care trebuie să o realizeze invățămîntul — creșterea, dezvoltarea omului ca scop, nu doar ca mijloc, omul — cea mai importantă bogăție națională, obiectiv propus încă de la Conferința Națională a P.C.R. din 1945 și instituit, într-o primă formă, prin reforma Invățămîntului din 1948.

Momentul este crucial, deschizînd drumurile tuturor prefacerilor ulterioare ale Invățămîntului. Școala este privită astfel atât ca factor constructiv, cit și resursă esențială care generează din interiorul indivizilor forțe pentru edificarea noii practici umane, pentru că, așa cum scria Marx, „industria este carteza deschisă a psihologiei umane”. Din instituirea omului ca scop fundamental al invățămîntului, sănătatea și celelalte obiective ale activității instrucțiv-educaționale: formarea și dezvoltarea capacităților de producere a celor necesare vieții, prin însușirea unor profesii, desfășurarea unei munci sociale utile, assimilarea și interiorizarea valorilor sociale, cunoașterea, înțelegerea și utilizarea proceselor fundamentale prezente în fenomenele naturale, sociale și umane, formarea de cetățeni demni, buni patrioți, sănătoși din punct de vedere fizic și moral, crescând în spiritul etic și echității sociale. Reformele care au avut loc în anii 1956 și, mai ales, cele din 1968 și 1978 aduc și dău o înăștișare complexă obiectivului central al invățămîntului românesc, în sensul că întregul proces de invățămînt le cere să slujească clasei muncitoare și aliajilor săi, pe perioada, țărui, fiecarui om al muncii.

Revoluția Invățămîntului românesc pleacă, aşadar, de la mutația din interiorul valorilor sistemului de educație, nu de la cerințe de moment, de la situații de conjunctură. Această mutație este identică, de fapt, cu cea produsă la nivelul noilor practici umane, ceea ce conferă caracter unitar transformărilor următoare.

Realizarea principiului fundamental — omul ca scop suprem — nu se putea face însă fără crearea condițiilor necesare în acest sens. Astfel, se instituie ca principii de organizare, izvorind din cel fundamental: democratizarea, laicizarea, gratuitatea, obligativitatea (de 7 ani din 1955, de 8 ani din 1961, de 10 ani din 1968), accesibilitatea, unitatea, caracterul de masă și deschis, legarea strînsă cu producția, cu viața, cu activitatea socială. Măsurile de perfecționare luate în anii 1953, 1955, 1956, 1957, 1959, 1962, 1965, 1966, 1967, 1968, 1970, 1971, 1972, 1973, 1974, 1977, 1978 concretizează noua înăștișare a modului de organizare și desfășurare a activității școlare. De altfel, cum reiese și din numărul mare de ani în care s-au luat măsuri de perfectionare a invățămîntului, procesul de adereavare la noile cerințe a fost continuu, rezolvarea diferitelor probleme ivite săcindu-se din mers. De aici, poate, dificultatea surprinderii momentelor de cotitură în înăștișarea Invățămîntului românesc contemporan.

Măsurile de perfecționare au fost, totodată, și momente importante în dezvoltarea bazei materiale a învățământului, în vederea înșipării obiectivului fundamental al acestuia. În raport cu 1950, bugetul învățământului a crescut în 1973 de mai bine de trei ori, în 1983/84 ridicându-se la peste 196 miliarde lei, reflectat și în existența, în prezent, a unui număr de circa 97 600 săli de clasă, amfiteatre, săli pentru lucrări practice etc., și a peste 16 400 laboratoare și ateliere didactice, ceea ce situaază țara noastră la nivelul țărilor avansate, sub aspectul dotării materiale a învățământului.

... Revoluția conținutului învățământului

Deși, restructurarea obiectivelor și principiilor de organizare a școlii sunt pași majori în revoluția învățământului românesc, nu sunt singurii. Obiectivele și principiile fără realizarea lor practică, nu rămân decit deziderate frumoase și atât. De aceea, „hițulă” cca mai puternică s-a dus asupra conținuturilor învățământului (ce să se învețe, ce capacități să se dezvolte cu prioritate etc.), a concepției și metodologiei de instruire și educație.

Revoluția conținuturilor (curriculum), deși este condiționată de obiectivul final și condițiile social-economice, alcătuiește procesul cel mai dificil. Aceasta o atestă și faptul că o astfel de revoluționare se continuă și în prezent în învățământul românesc. S-au conturat, în schimb, cîteva etape distincte. Astfel, imediat după reforma din 1948, s-a trecut la elaborarea unui conținut al învățământului, unciori împrumutat din experiența altor țări. Momentul, de seură durată, și cu unele urmări negative, a avut însă și efectul de a sensibiliza factorii responsabili la mareea problemă a conținuturilor. Treptat, s-a conturat într-o primă fază, (1955–1957) un conținut științific pronunțat, dar, cu accent, totuși, pe o cultură generală predominant umanistă. Din 1958 încep să se introducă elemente cu un mult mai pronunțat caracter practic (lucrări practice, cunoștințe agricole etc.). Tendința se amplifică după 1960, prin măsuri de legare a școlii de viață, de producție. În 1961 se trece la organizarea unui experiment în 200 de școli, unde predarea fiecărui obiect de studiu din clasele III–IV se face de către profesori. În 1962 se introduce în școala generală de la sate obiectul — agricultură, se reorganizează întregul învățămînt ce pregătește cadre calificate pentru agricultură.

Pasul hotăritor în organizarea modernă a conținuturilor se face în 1966–1968, cind sub îndrumarea tovarășului Nicolae Ceaușescu, editorul învățământului românesc contemporan, se introduce munca drept principal obiect de studiu la toate nivelele școlare, desigur, în funcție de specific. Integrarea școlii cu producția, cercetarea științifică și viața socială devine astfel principalul criteriu de selecție și organizare a conținuturilor. Evenimentul declanșeză o reașezare a ceea ce se învață în școli și facultăți, pe baze noi, busola de orientare fiind cerințele prezente și de perspectivă ale producției, nivelul cunoașterii științifice restructurat de RST și rezultatele obținute de poporul nostru în crearea noii practici umane precum și perspectivele acesteia. Astfel, în vreme ce pe alte meridiane abia se vorbea, fără să se fi conturat o concepție clară asupra noilor conținuturi, învățământul românesc trecea la realizarea unei revoluționări fundamentale a acestora, activitate care, pînă la urmă, o vor realiza, într-un fel sau altul, și alte sisteme școlare.

Revoluționarea conținuturilor nu poate fi, însă, decit un proces de durată. Din 1969 și pînă în 1978, se lucrează intens în direcția introducerii de noi obiecte de învățămînt în vederea pregătirii generale profesionale, pentru muncă și reconstrucția obiectelor anterioare din această perspectivă. Perioada respectivă este marcată de o asiduă cercetare științifică, experimentarea noilor conținuturi (în 1972 erau 2 000 ateliere-școală și 5 500 loturi agricole didactice), care sunt statuate și introduse în școală prin noua lege a învățământului din 1978. Configurația conținutului se conturează acum pregnant pe următoarele direcții, la toate nivelurile școlare: științe fundamentale, practică, științe sociale, literatură și artă.

Căutările pentru conturarea noilor conținuturi au generat însă și tendința de fărâmjare, de specializare îngustă. Măsurile luate prin legea din 1978 au slăbit această tendință, oferind stabilitate și rigoare științifică la ceea ce se cere să învețe noua generație. Acum, formarea unei personalități umane echilibrate trebuie să cuprindă atât pregătirea pentru muncă, dar și ceea de om de cultură, de cetățean și militant activ pentru realizarea politicii partidului, a aspirațiilor poporului nostru. Astfel, programele școlare elaborate sau în curs de elaborare conțin noi principii integratoare ale științei, practicii și activității sociale, fiecare școală sau facultate transformînd-o într-unitate de educație, știință și producție, funcționând pe principiul auto-gestiunii, ceea ce semnifică momentul cel mai înalt al revoluției înfăptuite în învățămînt.

2.3. Noua concepție despre învățămînt

Mutățiile înfăptuite în conținutul învățămîntului sunt strîns legate de concepția nouă privind modul cum acesta se poate transmite, învăță și interioriza de către elevi și studenți. Într-un astfel de cîmp, putem identifica un alt moment esențial în revoluția învățămîntului românesc. Rețin atenția, mai ales, două elemente: instituirea fermă a principiilor „învățăm din ceea ce facem, învățăm prin experiență” și constituirea unei relații educative participative.

Efortul principal a constat în punerea la punct a unor situații de învățare cu productivitate sporită. De aici, critica epistemologică făcută frecvent în documentele de partid, metodelor de învățămînt care postulau știință, cunoașterea doar ca produs încheiat, și nu un proces de permanență restructurare și înțelegere a învățării ca un ansamblu complet de adaptare a schemelor logice la experiență și adaptarea experienței elevului sau studentului la structurile intelectuale proprii. Întreaga metodologie educativă este astfel orientată spre transformările în direcția trecerii de la „a ști” la „a putea să faci”, care semnifică – a putea aciona intelligent, a avea capacitatele necesare structurării propriilor acțiuni, în acord cu cerințele sociale.

Transformările produse la nivelul modului de concepere și organizare a situației de învățare duc la constituirea unei noi pedagogii, care își reorganizează concepțele pe axa participării și anticipării, reliefând tranzitia de la contemplativ la acțional, de la vorbăria despre știință, practică la problematizare, descoperire și acțiune complexă. „Avem o orientare clară, științifică fundamentală, precum și o organizare corespunzătoare – arăta tovarășul Nicolae Ceaușescu în Cuvîntarea de la Congresul educației și învățămîntului din 1980 – ceeașa sint acum aplicarea fermă a hotărîrilor adoptate, a prevederilor legii educației și învățămîntului, lichidarea neînțirziată a neajunsurilor care mai există, perfecționarea continuă a procesului de învățămînt, în pas cu cele mai noi cuceriri ale revoluției tehnico-științifice, cu cerințele concrete ale societății noastre”.

Desigur, tema, prin importanța și extensia ei, conține numeroase aspecte și direcții de abordare. Am ales pe cea de mai sus, deoarece credem că așa putem pune mai profund în lumină transformările prin care a trecut învățămîntul în anii socialismului.

BIBLIOGRAFIE

1. Nicolae Ceaușescu, *Raport la Conferința Națională a P.C.R.*, 16–28 dec. 1982, București, Edit. politică, 1982, p. 51.
- 2 Nicolae Ceaușescu, *Expunere la Congresul al II-lea al consiliilor oamenilor muncii din industrie, construcții, transporturi, circulația mărfurilor și finanțe*, 24 iunie 1981, București, Edit. politică, 1981, p. 38.
- 3 Nicolae Ceaușescu, *Raport la Congresul al X-lea al P.C.R.*, București, Edit. politică, 1970, p. 24.
- 4 K. Marx – Fr. Engels, *Scrieri din tinerețe*, București, Edit. politică, 1968, p. 490.
- 5 Nicolae Ceaușescu *Cuvîntare la Congresul educației și învățămîntului*, București, Edit. politică, 1980, p. 13.
- 6 B. F. Skinner, *Revoluția științifică a învățămîntului*, București, Edit. Didactică și pedagogică, 1971.
- 7 * * * *Anuarul statistic al R. S. România*, Direcția Centrală de Statistică, București, 1983.
- 8 * * * *Legea pentru reforma învățămîntului*, Monitorul oficial, nr. 175/3 aug. 1948.
- 9 * * * *Legea nr. 11 privind învățămîntul din R. S. România*. În: *Buletinul oficial* nr. 62, 13 mai 1968.
- 10 * * * *Hotărîrea Plenarei C.C. al P.C.R. din 18–19 iunie 1973 cu privire la dezvoltarea și perfecționarea învățămîntului din R. S. România*. În: *Buletinul oficial* nr. 100, 9 iulie 1973.
- 11 * * * *Legea educației și învățămîntului*, nr. 28, din R. S. România, din 21 dec. 1978, București, Edit. didactică și pedagogică, 1979.